

Orimattilan kaupunki

Viite: Lausuntopyyntö 11.6.2025

Asia: Pennala–Virenojan osayleiskaava, valmisteluvaihe Orimattila

Orimattilan kaupunki on laatimassa osayleiskaavaa Pennalan–Virenojan alueelle. Suunnittelualue sijaitsee noin 7 kilometriä Orimattilan keskustaajamasta pohjoiseen, Haikulan ympäristössä. Suunnittelualueen pinta-ala on noin 635 hehtaaria, ja kaavan tarkoituksena on mahdollistaa aurinkovoimalan rakentaminen noin 270 hehtaarin suuruiselle alueelle. Aurinkopaneelien lisäksi alueelle on tarkoitus rakentaa tarvittava huoltotiestö ja sisäinen sähkönsiirto sekä maakaapelilla toteutettava liityntä sähköasemalle. Kaava on tarkoitus laatia niin, että se mahdollistaisi suoraan rakennusluvan myöntämisen aurinkovoima-alueille. Lisäksi kaavatyön tarkoituksena on mahdollistaa hillitty lisärakentaminen ilman asemakaavavelvoitetta taajamarakentamiseen varatuille kohteille. Nykyisen maankäytön, kuten maa- ja metsätalouden, on tarkoitus jatkua aurinkovoima-alueiden ulkopuolella.

Kaavatyön aikana on pidetty aloitusvaiheen viranomaisneuvottelu 27.9.2024 ja luonnosvaiheen viranomaisten työneuvottelu 11.6.2025. Lisäksi museo on 25.11.2024 antanut lausunnon kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta.

Lahten museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo lausuu 20.5.2025 päivätystä luonnosvaiheen kaavakartasta ja kaavaselostuksesta seuraavaa.

Arkeologinen kulttuuriperintö

Suunnittelualueella on tehty vuonna 2024 muinaisjäännösinventointi (Kärkkäinen, Sinikka 2024. *Orimattila Pennala. Aurinkovoimapuistoalueen arkeologinen inventointi*. Heilu Oy.). Museo on arvioinut selvityksen riittäväksi ja alueen muinaisjäännöstiedot ovat siten ajan tasalla. Inventoinnissa löydettiin kahdeksan kiinteää muinaisjäännöstä ja yksi kulttuuriperintökohde, jotka on otettava huomioon kaavoituksessa.

Kaksi kiinteää muinaisjäännöstä, molemmat hiilimiilukohteita, (muinaisjäännösrekisterin kohteet *Kuivistonmäki*, nro 1000051891 ja *Pihjalasuo 2*, 1000051910; inventointiraportin kohteet 2 ja 5) sijoittuvat luonnosvaiheen kaavakartalla aurinkovoimatuotantoon tarkoitetuille alueille (EN/au). Kaavan tarkoituksena on mahdollistaa rakennusluvan myöntäminen näille alueille suoraan. Muut kuusi muinaisjäännöstä ja kulttuuriperintökohde sijaitsevat kaavakartalla maa- ja metsätalousvaltaisilla alueilla (M tai MY).

Kuten museo on aiemmassa lausunnossaan ja luonnosvaiheen työneuvottelussa tuonut esille, mikäli rakentamista osoitetaan muinaisjäännösten alueelle, on pidettävä muinaismuistolain (295/1963) 13 §:n mukainen kajoamislupaneuvottelu Museoviraston ja Lahden museoiden kanssa. Neuvottelussa on oltava mukana kaupungin lisäksi maanomistaja. Neuvottelussa käsitellään kajoamisluvan lisäksi arkeologisten tutkimusten tarvetta ja laajuutta. Mikäli neuvotteluissa myönnetään kajoamislupa, on kohteet arkeologisesti tutkittava ja dokumentoitava Museoviraston määrittelemien laatuohjeiden edellyttämällä tavalla. Tutkimusten kustannuksista vastaa hankkeen toteuttaja. Vasta hyväksytysti suoritettujen tutkimusten jälkeen alueet voidaan Museoviraston päätöksellä vapauttaa rakentamiselle. Neuvottelutarve koskee kahta edellä mainittua, luonnosvaiheen kaavakartalla rakentamisalueelle sijoittuvaa muinaisjäännöstä (Kuivistonmäki ja Pihlajasuo 2), ja alueellinen vastuumuseo auttaa tarvittaessa kajoamislupaasi liittyvissä asioissa.

Kajoamislupaneuvottelu ja siinä määritetyt tutkimukset tulee tehdä kaavaprosessin aikana. Ajankäytöllisesti kaavatyössä onkin hyvä huomioida, että tämä voi viedä useita kuukausia ja maastotutkimukset voidaan tehdä vain sulan maan aikana. Vaihtoehtoisesti muinaisjäännökset voidaan kaavassa rajata rakentamista osoittavien alueiden ulkopuolelle (esimerkiksi maa- ja metsätalousvaltaisille alueille), jolloin kajoamislupaneuvottelua ja mahdollisia tutkimuksia ei tarvitse järjestää kaavoituksen aikana, vaan kohteiden asianmukainen merkitseminen kaavakartalle riittää. Kesäkuussa pidetyn viranomaisneuvottelun perusteella muinaisjäännöskohteet onkin tarkoitus kaavassa rajata rakennusalueiden ulkopuolelle.

Suunnittelualueen arkeologiset kohteet on merkitty kaavaluonnoksen kartalle ja kaavaselostukseen (s. 36–37), mutta kohteiden merkitsemistavassa on muutostarpeita:

- 1) Muinaismuistolain suojaamat kiinteät muinaisjäännökset merkitään kaavakartalle suojelumerkinnällä sm, ei kaavaluonnoksessa käytetyllä mj-merkinnällä. Merkintään liitetään määräys: *"Muinaismuistolailla (295/1963) rauhoitettu kiinteä muinaisjäännös. Kohteen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen on kielletty. Kohdetta koskevista suunnitelmista on pyydettävä Päijät-Hämeen alueellisen vastuumuseon lausunto."*
- 2) Muinaisjäännökset yksilöidään kaavakartalle indeksinumeroilla (esim. sm/1, sm/2 tai sm-1, sm-2 jne.) ja kaavaselostuksessa käytetään samoja indeksinumeroita.
- 3) Osa muinaisjäännöksistä on tällä hetkellä kaavakartalla kohde- ja osa aluemerkinnoilla. Kaikille muinaisjäännöksille on määritelty muinaisjäännösrekisteriin aluerajaus, joten olisi selkeämpää merkitä kaikki kohteet kartalle alueina pistekatkoviivalla, jos se kaavan mittakaava huomioiden on mahdollista.

- 4) Alueella sijaitseva muu kulttuuriperintökohde (muinaisjäännösrekisterin kohde *Vanha Lahdentie*, nro 1000051915; inventointiraportin kohde 9) tulisi erottaa muinaismuistolain suojaamista kiinteistä muinaisjäännöksistä ja merkitä kaavakartalle suojelumerkinnällä s. Merkintään liitetään määräys: *"Muu kulttuuriperintökohde (historiallinen tielinja). Alueella olevat historialliset rakenteet on säilytettävä. Suuremmista kohdetta koskevista suunnitelmista tulee neuvotella Päijät-Hämeen alueellisen vastuumuseon kanssa."*
- 5) Alueella sijaitsevat kaksi muuta inventoinnissa löydettyä arkeologista kohdetta (muinaisjäännösrekisterin kohteet *Kukkila*, nro 1000051918 ja *Härmälä 2*, 1000051917; inventointiraportin kohteet 10 ja 11) eivät ole suojelukohteita, joten niitä ei tarvitse merkitä kaavakartalle ja vähintäänkin ne on selkeästi erotettava muinaismuistolain tai maankäyttö- ja rakennuslain (nyk. alueidenkäyttölaki) nojalla suojelluista kohteista. Jos muut kohteet halutaan mainita kaavaselostuksessa, olisi niiden kohdalla selvyden vuoksi hyvä mainita, että kohteet eivät ole suojeltuja. Toki niin haluttaessa kaavalla voidaan suojella muitakin kuin lain edellyttämiä kohteita.
- 6) Suunnittelualueelta on arkeologisen inventoinnin jälkeen löydetty kansalaisilmoituksen perusteella vielä yksi kohde, nuorehko maakellari Lahdentien ja Kukkilan tilan väliseltä metsäsaarekkeelta (*Kukkila 2*, nro 1000086356). Rakenne on heinäkuussa 2025 viety muinaisjäännösrekisteriin muuna kohteena. Kyse ei ole suojelukohteesta eikä sillä ole vaikutusta alueen maankäyttöön. Kohdetta tulisi käsitellä kaavahankkeessa samoin kuin edellisessä kohdassa mainittuja kahta muuta ei-suojeltua kohdetta.

Rakennettu kulttuuriperintö ja maisema

Museo on OAS-vaiheeseen antamassaan lausunnossa todennut, että Orimattilan rakennetun kulttuuriympäristön selvityksessä (2005) suunnittelualue sijoittuu kahdelle maakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (MaMa 2006) *Pennala* ja *Virenoja* – eteläosaltaan myös MARY 2024-alueelle (*Virenoja*). Suunnittelualue sijoittuu eteläreunaltaan vähäisiltä osin Virenojan kulttuurimaiseman paikallisesti arvokkaalle rakennetun kulttuuriympäristön alueelle. Museo on edellyttänyt, että suunnitelmien edetessä tulee selvittää hankkeen vaikutusalueella oleva rakennuskanta ja siihen kohdistuvat vaikutukset.

Osayleiskaavan tausta-aineistoksi on toteutettu maisemaselvitys ja maisemavaikutusten arviointi (Ramboll 2025). Selvitys kattaa suunnittelualueen lisäksi lähiympäristöalueen noin viiden kilometrin säteellä. Aurinkovoimaloiden näkyvyyttä, vaikutuksen luonnetta ja merkittävyyttä maisemassa on havainnollistettu valokuvasovitteiden (10 kappaletta) avulla.

Selvityksessä on riittävällä tavalla kuvailtu ja selvitetty arvoalueet ja niiden rakennuskanta. Museon näkemyksen mukaan vaikutusten arviointi on riittävää ja selvityksen tulokset on avattu hyvin myös kaavaselostuksessa. Selvityksessä todetaan, että suunnittelualueen avoimet maisematilat ja niiden mahdollistamat näkymät ovat oleellinen osa alueen kulttuurimaiseman piirteitä ja arvoja, ja aurinkovoimalan toteuttaminen muuttaa perinteisen maaseutumaiseman teolliseksi sähköntuotantoalueeksi. Vaikutusten arvioinnin osalta todetaan realistisesti, että aurinkovoimapuiston rakentaminen muuttaa maisemaa. Vaikkakin visuaalinen vaikutus on paikallinen, lähialueella laaja ja yhtenäinen tuotantoalue voi hallita maisemaa merkittävästi. Maaston muodot vaikuttavat paneelikenttien hallitsevuuteen ja näkymiseen, samoin paneelien korkeus. Aurinkopaneelit nousevat maanpinnalta noin kolmen metrin korkeuteen ja paneelialueita ympäröivän aidan korkeus on 2,2 metriä. Aurinkopaneelien välittömässä läheisyydessä liikkuvilta paneelit peittävät näkymät kauemmas maisemaan lähes kokonaan.

Aurinkopaneelit sijoittuisivat osin metsäisille ja puustoisille alueille, osin avoimille pelloille. Selvityksessä todetaan, että tehokkaana lieventämiskeinona pääsääntöisesti tasaiselle ja alavalle maalle sijoittuvalle aurinkovoima-alueelle toimii alueen nykyisten puustoisten vyöhykkeiden ja esimerkiksi metsäsaarekkeiden säilyttäminen hankealueella tai sen ympäristössä. Kaavakartalle on merkitty M ja MY-alueita, (myös MT ja MA) jotka toimivat edellä mainitun kaltaisena maisemavaikutusten lieventämiskeinona. Asuinympäristöihin kohdistuvat maisemavaikutukset ovat paikoin merkittäviä, kun paneelialueet sijoittuvat lähelle asuinrakennuksia. Kaavakartan määräys 50 metrin suojavyöhykkeestä on tämän vuoksi aiheellinen.

Aurinkopaneelien alustavassa sijoittamissuunnitelmassa (Ramboll, 2025) esitetään varauksia maisemointialueiksi, jotka tarkoittavat istutusalueita, joilla kasvillisuus muodostaa näkemäesteitä asuinympäristöjen ja aurinkopaneelialueiden välille. Museon näkemyksen mukaan (maisemaselvitys tukee tätä näkemystä) kasvillisuuden istuttamista suojavyöhykkeeksi tulee harkita tarkoin. Kaavamääräyksen maininta **alueelle luonteenomaisista** puu- ja pensasisutuksista on aiheellinen.

Kaavakartalle on merkitty maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja rakennetun kulttuuriympäristön alue (mma ja mky). Museo ehdottaa, että merkintöjen määräysosiin lisätään inventoinnin nimi (MaMa 2024 ja MARY 2024). Lisäksi MARY-alueen (merkintä mky) määräys tulee muuttaa muotoon *Maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö*. Merkinnän määräystä tulee täydentää, esimerkiksi seuraavasti:

Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. Uudisrakentaminen, rakennusten korjaus- ja muutostyöt sekä muut ympäristöä muuttavat toimenpiteet tulee suorittaa siten, että alueen kulttuurihistoriallisesti/maisemallisesti arvokas luonne säilyy. Rakennuksia ei saa purkaa ilman Rakentamislain 56 §:ssa tarkoitettua lupaa. Aluetta koskevista merkittävistä suunnitelmista tulee pyytää alueellisen vastuumuseon lausunto.

Kaava-alueelle sijoittuvat peltoalueet on varustettu merkinnällä MA; Maisemallisesti arvokas peltoalue. Museo ehdottaa, että merkinnän määräystä täsmennetään seuraavasti: *Viljelyalueet tulee säilyttää avoimina. Haja-asutusluonteinen rakentaminen tulee sijoittaa olemassa olevan tiestön ja tilakeskusten yhteyteen, metsäsaarekkeeseen tai metsänreunaan. Alueella olevia metsäsaarekkeitä tulee hoitaa siten, että avomaisemien reunat säilyvät siisteinä.*

Museolla ei ole Pennala-Virenojan osayleiskaavan valmisteluvaiheeseen muuta huomautettavaa.

Lahden museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo

tutkimuspäällikkö	Liisa Koskelainen
arkeologi	Siiri Tuomenoja
rakennustutkija	Satu Taivaskallio

Tiedoksi: Museovirasto, Hämeen ELY-keskus